

Homenatge als 113 membres de l'Assemblea de Catalunya i nul·litat de la condemna a Lluís Companys

written by David Folch | 8 de novembre de 2023

Enguany es compleixen 50 anys de la detenció de més d'un centenar de membres de l'Assemblea de Catalunya, reunits a la parròquia de Santa Maria Mitjancera de Barcelona, per part de la policia franquista. Avui dia, l'episodi és popularment conegut com "la detenció dels 113". Per celebrar l'efemèride, el Departament de Justícia, Drets i Memòria ha organitzat aquesta tarda un acte molt sentit, amb alguns dels protagonistes d'aquell fet històric. **"És gràcies a vosaltres que avui celebrem aquest acte; a vosaltres que vau saber copsar l'alçada del moment i assumir les responsabilitats per impulsar el canvi que el país necessitava"**, ha reblat la consellera Gemma Ubasart i González, encarregada de presidir la commemoració.

La celebració de l'acte ha coincidit amb l'aniversari de la fundació de l'Assemblea de Catalunya, el 7 de novembre de 1971. A propòsit d'això, la consellera ha recordat que **"la nova llei de memòria democràtica instaurarà el 7 de novembre com la data de la commemoració oficial de l'Assemblea"**, per preservar aquesta memòria i assegurar que **"s'honri tal com cal aquesta generació de lluitadors per la llibertat"**.

En aquesta mateixa línia, Ubasart ha agrait als membres de l'Assemblea el llegat històric de l'organització, en tant que **"avui aquest llegat és més necessari que mai"**. I ha afegit que **"l'Assemblea de Catalunya és part constituent de la nostra memòria democràtica"**.

Per tot, el punt més destacat de la celebració ha estat una taula rodona, que ha comptat amb la participació de tres dels 113 detinguts, tots ells àmpliament reconeguts per la societat civil catalana per les seves aportacions en defensa dels valors democràtics. Es tracta de Ramon Espasa i Oliver, metge i polític, conseller de Sanitat i Assistència Social (1977-1980); Josep-Lluís Carod-Rovira, polític i vicepresident de la Generalitat de Catalunya (2006-2010), i Magda Oranich i Solagran, advocada i política.

Durant la conversa, els conferenciants han rememorat algunes de les experiències individuals i col·lectives que van viure i han reflexionat sobre les fites que aconseguí l'Assemblea durant els anys que es mantingué en actiu. Tots tres han volgut rellevar que aquesta organització no va ser només una coordinadora de partits i grups polítics, sinó també un mecanisme de representació social que va esdevenir la plataforma unitària més important de tot l'Estat en la pressió democratitzadora. **"Somiàvem amb una pàtria lliure i completa, justa i culta, somiàvem amb una nació i una llengua nacional reconeguda"** ha apuntat Carod-Rovira, qui després ha reblat: **"no hem deixat de combatre la memòria viva del franquisme. La veritat de la vida és que podem canviar el món"**.

A part d'aquestes intervencions, també hi han participat l'historiador Agustí Colomines, la professora Mariona Lladonosa i el director del Memorial Democràtic, Jordi Font Agulló. El primer ha emfatitzat el fet que **"la detenció dels 113 podia haver estat la fi de l'organització, però va ser clau per a la configuració de l'Assemblea de Catalunya. Va ser el punt de partida d'una gran expansió assembleària arreu del país"**. Així mateix, ha elogiat la fortalesa dels detinguts, en tant que que **"els 113 van demostrar que la llibertat la vam guanyar dins la presó, perquè a la presó tots els que estaven tancats se sentien lliures"**. Per la seva banda, Lladonosa ha assenyalat el paper de l'Assemblea **"com a procés i com a**

desenvolupament d'una cultura que va esdevenir en el ressorgiment del catalanisme".

Finalment, el director del Memorial ha dit que **"l'experiència de coratge cívic de l'Assemblea de Catalunya és un patrimoni essencial del nostre país. És una memòria exemplar que es perllonga en el present i el futur"**.

L'impacte social de la detenció dels 113

El 28 d'octubre de 1973 uns 150 membres de l'Assemblea de Catalunya es van congrega a la parròquia de Santa Maria Mitjancera de Barcelona, per celebrar una reunió clandestina de l'organització.

Tot i els intents de passar inadvertits, la policia franquista hi va entrar per la força i va detenir la majoria dels assistents; en total, 113. La resta va poder escapolir-se'n. La policia va interrogar els detinguts, alguns d'ells a la comissaria de Via Laietana, i posteriorment els va traslladar a diferents centres penitenciaris.

La noticia de la detenció i l'empresonament dels 113 va despertar mostres de suport i mobilitzacions més enllà de Catalunya, a diversos territoris de l'Estat espanyol i fins i tot a l'estranger.

En aquest sentit, les manifestacions vingudes d'arreu van fer palès que l'Assemblea era, com deia el polític Josep Benet, "el moviment unitari més ampli i important de la història de Catalunya".

Per altra banda, el Consell Executiu ha aprovat l'acord del Govern que permet iniciar el procediment per demanar al govern espanyol la formalització de la nul·litat de les sentències imposades al president de la Generalitat, Lluís Companys, una de les quals el va condemnar a la pena de mort. Coincidint amb el 83è aniversari del seu afusellament, el president de la Generalitat, Pere Aragonès, ja va anunciar aquesta petició que, més enllà del gest institucional, s'ha de concretar en l'emissió del certificat de nul·litat i la seva inscripció als expedients judicials de les causes que es van instruir contra Lluís Companys.

En paral·lel a l'aprovació de l'acord del Govern, la Direcció General de Memòria Democràtica emetrà un ofici adreçat al Ministeri de la Presidència, Relacions amb les Corts i Memòria Democràtica perquè, d'una banda, emprengui les mesures necessàries per incloure la nul·litat als expedients judicials corresponents i, d'altra banda, emeti la declaració de reconeixement i reparació personal a favor de Lluís Companys. L'emissió d'aquesta declaració serà un acte reparador per a la institució de la Generalitat, atès que l'assassinat de Lluís Companys respon a la persecució i repressió sistemàtica que van patir tots els organismes de l'autogovern de Catalunya.

Amb aquest acte, el Govern exigeix que es reconegui el greuge institucional de l'assassinat de Companys, atès que va ser represaliat i afusellat per ser el màxim representant de la Generalitat de Catalunya.

L'acord del Govern argumenta que "és una exigència democràtica i de justícia que el Govern de l'Estat dugui a terme un acte de desgreuge a la figura del president Lluís Companys i Jover, que emeti una declaració de reconeixement i reparació personal i faci constar als expedients dels seus processos el caràcter il·legal i radicalment nul de les condemnes imposades contra ell, per tal de fer manifesta, de manera clara i sense matisos, la injustícia dels processos i de l'execució del president de la Generalitat de Catalunya. El silenci i l'oblit jurídics de determinats episodis del passat en els discursos històrics són una opció política contrària als principis de veritat, justícia, reparació i garanties de no repetició".

Mai s'ha emès una declaració expressa de nul·litat dels expedients de les causes emeses contra Companys

Actualment, la Llei 20/2022, de 19 d'octubre, de memòria democràtica, reconeix i declara "el caràcter il·legal i radicalment nul" de totes les condemnes i sancions produïdes per raons polítiques dictades durant la Guerra Civil i la dictadura franquista. Així mateix, la norma manifesta la il·legalitat i la il·legitimitat dels tribunals, jurats i qualsevol altres òrgans penals i administratius que s'haguessin constituït a partir del cop d'estat de 1936 per imposar condemnes o sancions de caràcter personal per les raons esmentades, així com la il·legitimitat i la nul·litat de les seves resolucions.

La mateixa llei estableix que a l'expedient de la causa anul·lada haurà de constar la declaració de la seva nul·litat. Aquest darrer punt, la inscripció de la nul·litat de la sentència a l'expedient judicial, és un dels nous compromisos d'aquesta norma, que ja fa un any que ha entrat en vigor, i que el Govern de la Generalitat considera cabdal per fer explícita la injustícia de les causes instruïdes contra Lluís Companys.

Amb anterioritat a aquesta llei, el Parlament de Catalunya ja

havia declarat il·legals els tribunals de l'Auditoria de Guerra de l'Exèrcit d'ocupació, anomenada posteriorment Auditoria de la IV Regió Militar, que van actuar a Catalunya a partir de l'abril de 1938 fins al desembre de 1978, per ser contraris a la llei i vulnerar les exigències més elementals del dret a un judici just, mitjançant la Llei 11/2017, del 4 de juliol, de reparació jurídica de les víctimes del franquisme.

Declaració de reconeixement i reparació personal a favor de Lluís Companys

La llei 20/2022, de 19 d'octubre, de memòria democràtica, reconeix el dret a obtenir la declaració de reconeixement i reparació personal, que es preveu per a aquells que van ser condemnats i sancionats durant la guerra civil i la dictadura per part de tribunals franquistes per motius polítics, ideològics o de creença.

Amb anterioritat a l'entrada en vigor d'aquesta llei, s'han dut a terme altres actuacions per aconseguir una declaració de reconeixement que permeti avançar en la restitució de la figura del president Lluís Companys i Jover: el juliol de 2009, arran de la sol·licitud presentada per la seva neta amb el suport del Govern de la Generalitat de Catalunya, el ministeri competent en memòria democràtica va emetre una declaració de reconeixement i reparació personal en favor de Lluís Companys i Jover. En aquesta declaració deixava constància que va patir violència per raons polítiques i ideològiques i que va ser injustament condemnat a mort en compliment de la sentència imposada per un consell de guerra il·legítim, que es va desenvolupar sota l'acusació de delictes de rebel·lió i que va determinar la seva execució.

Tot i l'avenç que s'havia assolit amb aquest reconeixement simbòlic, es va considerar que la declaració com a "il·legítima" de la condemna, d'acord amb la terminologia emprada en la coneguda com a "Llei de memòria històrica" de

2007, no era suficient, i es van estudiar i iniciar altres vies per restituir la figura del president de la Generalitat de Catalunya. Nou anys més tard, el 21 de desembre de 2018, el Consell de Ministres va aprovar l'acord proposat pel Ministeri de Justícia, pel qual es va emetre una nova declaració de reconeixement i reparació personal en favor de Lluís Companys i Jover, que havia de servir per completar la declaració anterior. Ambdues declaracions s'han considerat manifestacions insuficients per aconseguir la plena restauració de l'honor de Lluís Companys.